

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

Moja poseta Kremlju

Nestor Mahno

Nestor Mahno
Moja poseta Kremlju

http://www.nestormakhno.info/croatian/moja_pos.htm

Objavljeno u tiskanom obliku od strane revolucionarne grupe
Torpedo kao TORPEDO PUBLIKACIJA 007, 1996. godine.

Napomena iz originalne publikacije: „Ova brošura je prevod
brošure izdate 1993. u Velikoj Britaniji od strane Kate Sharpley
Library, a pod imenom „My Visit to Kremlin” od Nestora Mahnoa
(pisana u izbeglištvu u Francuskoj). Njeno objavljivanje su
velikodušno pomogli drugovi anarhisti iz Hanije na Kritu, Grčka.
Priprema teksta je završena marta 1996.” r.g.Torpedo

anarhisticka-biblioteka.net

„Zar nisi u toku događaja? Postavljena je granica između Rusije i Ukrajine²⁰. Nemačke trupe je obezbeđuju,” ljutito je rekao Lenjin.

Pre nego što sam uspeo da mu odgovorim dodao je: „Reci drugu Karpenku da te ja šaljem. Ukoliko ne veruje, dovoljno je da me nazove. Evo ti adresa na kojoj možeš da ga nađeš.”

Zatim smo ustali, rukovali se, i nakon što smo zahvalili jedan drugome, prividno srdačno, napustio sam Lenjinovu kancelariju za- boravljajući čak i da podsetim Sverdlova da naredi svom sekretaru da mi napiše neophodnu dozvolu u mojim dokumentima, a koja bi me ovlastila da dobijem besplatnu sobu od moskovskog sovjeta.

Ubrzo sam se našao na ulazu u Kremlj i odmah otišao da vidim druga Burtseva.

²⁰ 12. juna 1919. boljševici su potpisali primirje sa Atamanovom vladom, koje je podrazumevalo priznanje Ukrajine kao države. Isto, strana 37.

„Da,” odgovorio sam.

„Mogu li da ti ponudim moju pomoć?”

„Sa zadovoljstvom,” rekao sam.

Okrenuvši se Sverdlovu, Lenjin je zapitao: „Ko je trenutno nadležan za slanje naših agenata na jug?”

„Ili drug Karpenko, ili drug Zatonski,” odgovorio je Sverdlov. „Proveriću.”

Dok je Sverdlov telefonirao da proveriti ko je nadležan za slanje tajnih agenata u Ukrajinu, Lenjin je pokušao da me ubedi da stav Komunističke partije u odnosu na anarhiste nije tako neprijateljski kao što sam to ja mislio.

„Ukoliko smo bili dužni,” rekao je Lenjin, „da preduzmemo energične mere da isteramo anarhiste iz određene zgrade koju su okupirali u ulici Malaja Dimitrovska, i u kojoj su sklonili bandite sa raznih strana, odgovornost ne pada na nas, već na anarhiste koji su se smestili tamo. Moraš shvatiti da je bilo dozvoljeno da okupiraju drugu zgradu, ne toliko daleko od one u Malaja Dimitrovska, i da su bili slobodni da nastave sa radom na svoj način.

„Imate li bilo koji dokaz,” upitao sam Lenjina, „da dokažete da su anarhisti iz Malaje Dimitrovske sklanjali bandite?”

„Da. Vanredna komisija¹⁹ ih je sakupila i potvrdila. Drugačije naša partija ne bi odobrila preduzete mere,” odgovorio je Lenjin.

U međuvremenu je Sverdlov ponovo seo sa nama i izjavio da je drug Karpenko nadležan za slanje tajnih agenata, ali da je drug Zatonski takođe dobro informisan o toj stvari.

Lenjin je odmah uzviknuo: „Dakle, druže, dođi sutra posle podne, ili bilo kada, kod druga Karpenka i traži od njega što ti je god potrebno za tajni odlazak u Ukrajinu. On će ti objasniti i put da pređeš granicu.”

„Koju granicu?” upitao sam.

¹⁹ Poznatija kao Čeka. Sudeći po vodi tog organa, Feliksu Djeržinskom: „Paralelno sa razoružavanjem anarhista, kriminal u Moskvi je opao za 80 procenata”. Palij, isto, strana 63.

Sadržaj

Uvod	5
Ukrajina 1918.	6
Prvi susret	7
Moj razgovor sa Sverdlovim	9
Moj razgovor sa Lenjinom	15

zanskim grupama i bataljonima dobrovoljaca, koje smo formirali za odbranu Revolucije i koji nisu pod komandom Crvene garde.

Sve to pokazuje koliko grešite, družo Lenjine, kada govorite da mi, anarhokomunisti, ne stojimo sa obe noge na zemlji, da je naš stav u odnosu na današnjicu jadan i kako smo previše naklonjeni sanjarenju o budućnosti. Ono što sam vam rekao tokom razgovora ne može biti dovedeno u pitanje jer je istina. Objašnjenje koje sam izneo je u suprotnosti sa zaključcima koje si ti izneo o nama. Svako može uvideti da čvrsto stojimo u sadašnjosti, da izgradjujemo i tražimo sredstvo za ostvarivanje budućnosti o kojoj sanjamo, i da se, u stvari, bavimo vrlo važnim problemima.”

U tom trenutku sam pogledao Sverdlova. Pocrveneo je ali je nastavio da se smeje. Pocrveneo je i Lenjin koji je šireći ruke rekao: „Možda sam pogrešio.”

„Da, da. U tom slučaju, družo Lenjine, bili ste previše oštri prema nama, anarhokomunistima, jednostavno, verujem, zbog tvoje slabe informisanosti o stvarnoj situaciji u Ukrajini i ulozi koju mi igramo tamo.”

„Možda, ja to ne osporavam. Medjutim, greške su neizbežne, naročito u ovoj situaciji,” odgovorio je Lenjin.

Primetivši da sam postao pomalo uznemiren, on je učinio najbolje što je mogao da me umiri na očinski način, skrenuvši vešto razgovor na drugu temu. Ali moj loš karakter, ukoliko mogu tako da ga nazovem, nije mi dozvolio da se zainteresujem za dalju diskusiju, uprkos svom poštovanju koje mi je Lenjin ulio. Osetio sam se uvredjenim. Iako sam znao da je prekoputa mene čovek sa kojim sam mogao da pričam o mnogim drugim temama i od koga sam mogao mnogo da naučim, moje stanje svesti se promenilo. Moji odgovori više nisu bili detaljni. Nešto u meni je puklo i osetio sam odvratnost.

Lenjinu je bilo teško da podnese tu promenu u mom stavu. Nastojao je da smiri moj bes govoreći o drugim stvarima. Primetivši da mi se kao rezultat njegove rečitosti vraća raspoloženje, iznenada me je zapitao: „Dakle, nameravaš da se vratiš u Ukrajinu tajno?”

Odgovarajući na to, rekao sam Lenjinu i Sverdlovu da sam polupismeni seljak i da ne mogu da polemišem na dostojan način o učenom mišljenju koje je o anarhistima izneo Lenjin.

„Ali, moram ti reći družo Lenjine, da je tvoja izjava kako anarhisti ne razumeju ispravno sadašnjost, kako nemaju pravu vezu sa njom, i tako dalje, u osnovi pogrešna. Anarhokomunisti u Ukrajini (ili „na jugu Rusije” za vas komuniste-boljševike, koji se trudite da izbegnete reč Ukrajina), anarhokomunisti kažem, su već dali mnogo dokaza da imaju čvrste korene u sadašnjici. Celokupna borba revolucionarnog ukrajinskog seljaštva protiv Centrale rada je vodjena pod ideološkim vodjstvom anarhokomunista i delom revolucionarnih socijalista (koji, naravno, imaju potpuno drugačije ciljeve u borbi protiv Centrale rada nego anarhokomunisti). Vaši boljševici jedva da su zastupljeni u našim selima. Gde su i prodrli, njihov uticaj je mali. Skoro sve komune i seljačka udruženja u Ukrajini su formirana na podsticaj anarhokomunista. Oružana borba radnog naroda protiv kontrarevolucije uopšte, i austrijsko-nemačke invazije posebno, je preduzeta isključivo pod ideološkim i organskim vodstvom anarhokomunista.

Sigurno da nije u interesu vaše partije da verujete u ovo, ali postoje činjenice koje ne možete poreći. Znaete vrlo dobro, pretpostavljam, efektivnu snagu i borbeni kapacitet slobodnih, revolucionarnih snaga u Ukrajini. Nije bez razloga da se pozivate na hrabrost kojom oni herojski brane zajednička revolucionarna dostignuća. Među njima se najmanje polovina borila pod anarhističkom zastavom. Mokronosov, Marija Nikiforova¹⁸, Čederednjak, Garin, Lunjev i mnogi drugi komandanti trupa odanih Revoluciji, i za koje bi trebalo mnogo vremena da se nabroje, svi su oni anarhokomunisti. Mogao bih da vam pričam o grupi kojoj pripadam, ostalim parti-

¹⁸ Marija Niciforeva je bila vođa anarhističkih partizana i njena karijera je bila paralelna sa Mahnovom sve do njenog hapšenja i pogubljenja od strane belogardejaca u jesen 1919. Aprila 1918. dobila je pohvalu boljševičkog generala Antonova za njene revolucionarne aktivnosti. Palij, „Anarchism of Nestor Mahno”, strane 87-88.

Uvod

Moskva, juna 1918.

Juna 1918. boljševički režim je uživao u kratkom odmoru nakon oštre revolucije i građanskog rata. Iako su sa svih strana bili okruženi neprijateljskim snagama, boljševici nisu bili u neposrednoj vojnoj opasnosti. Taj dobrodošli predah od dogovora u Brest-Litovskom (mart 1918.), do sloma sila osovine (na kraju godine), dozvolio je boljševicima da konsoliduju svoju političku i vojnu moć.

Sa tačke gledišta ruskih anarhista ugovor u Brest-Litovskom je bio razvodnjavanje Revolucije, a sa gledišta sila osovine cena koju su boljševici morali da plate u teritorijama i u resursima za svoje oklevanje. Ipak, najvažnije je to da su boljševici bili spremniji za pakt sa imperijalistima nego da pokušaju da propagiraju Revoluciju kroz narodnu inicijativu, naročito kroz partizansko ratovanje¹.

Kratko nakon ugovora u Brest-Litovskom, boljševici su se okrenuli protiv svojih prvobitnih saveznika levih socijalističkih revolucionara i anarhista. Čeka, navodno stvorena da uguši kontrarevoluciju, bila je u sprezi sa boljševičkom kritikom levice. Izgovor za ugušenje moskovskih anarhista se našao kada su se predstavnici američke vlade požalili da su im anarhisti ukrali automobil (sudeći po predstavniku Britanske vlade, Brusu Lokhartu, uzet je automobil trockista). U noći 11. aprila, dvadest i šest anarhističkih centara je napadnuto od strane Čeke. Najveći centar, Kuća anarhije u ulica Malaja Dimitrovska (ranije ministarstvo trgovine) bio je poprište žestoke borbe. Desetine anarhista i pripadnika Čeke su ubijeni, a stotine su uhapšene tokom te noći terora². Neravnopravna borba se vodila i u mnogim drugim gradovima Rusije.

¹ Voljin, „The Unknown Revolution 1917.-1921.” (Detroit 1974.), strane 239-246.

² Avrich, „The Russian Anarchists”, strane 183-185. U anarhističkoj istoriji ovaj događaj se poredi sa gušenjem militanata levog krila u Barseloni maja 1937. od strana komunisti i republikanskih snaga.

Zvanično gušenje anarhista nije proteklo bez odraza u samoj Komunističkoj partiji³. Kratko vreme nakon ugovora u Brest-Litovskom grupa unutar vrha rukovodstva povezala se sa Bukarinom u nameri da načine prevrat protiv Lenjina, kako bi zaustavili njegovo kretanje udesno. Ali ti disidenti su se uskoro vratili nekritičnoj podršci režimu⁴.

Ukrajina 1918.

Dok se Revolucija u Rusiji skoro istrošila, u Ukrajini je jedva i počela. Ukrajina je većim delom bila seoska oblast. 1918. je samo jedan procenat populacije mogao biti klasifikovan kao industrijski radnici i oni su bili koncentrisani u par centara na istoku i jugu. Seljaci Ukrajine su sporo reagovali na ukidanje careve vlasti i nastali politički vakuum. Zato je njihova revolucija postepeno postizala snagu zamaha, sve dok nije postala sveobuhvatni pokret sa par paralela u istoriji narodnih ustanaka⁵.

Nakon Februarske revolucije 1917, slaba nacionalistička vlada, Centrala rada⁶, je uspostavljena u Kijevu. Ta vlada nije uspela da postigne priznanje ni od privremene vlade u Petrogradu ni od njenog naslednika, boljševičkog režima. Centrala rada je bila nesposobna da dobije narodnu podršku u suzbijanju okupatorskih snaga koje su u celini bile sastavljene od ne ukrajinskih vojnika. Kada su okupatori osvojili Kijev, početkom februara, Centrala rada je potpisala mirovni ugovor sa silama Osovine i pružila vojnu pomoć protiv boljševika. Austrijske i nemačke trupe su tada ušle u Ukrajinu i očistili je od ruskih trupa i različitih partizanskih grupa do

³ Ime partije je promenjeno iz Ruska socijaldemokratska radnička partija (boljševika) u Rusku komunističku partiju (boljševika) marta 1918. Prestonica države je prebačena iz Petrograda u Moskvu.

⁴ Robert V. Danijels, „The Conscience of the Revolution”, treće poglavlje.

⁵ Arthur E. Adams, „The Great Ukrainian Jacquerie” u izdanju Tarasa Hunchaka „The Ukraine 1917.-1921, a Study in Revolution” (Kembridz, Mas. 1977.).

⁶ „Rada” znači savet i ukrajinski je ekvivalent ruskoj reči „sovjet”.

„Da,” odgovorio sam.

Obračujući se Sverdlovu, Lenjin je prokomentarisao: „Anarhisti su uvek spremni na samoodricanje, na svako žrtvovanje. Ali oni su zaslepljeni fanatici, ignorišu sadašnjost i misle jedino na daleku budućnost.” Naznačivši da se to ne odnosi na mene, dodao je: „Ti druže imaš realističan stav prema problemima našeg vremena. Kada bi samo trećina anarhista u Rusiji bila kao ti, mi komunisti bi bili spremni da saradjujemo sa njima, pod određenim uslovima, u nameri slobodnog organizovanja proizvođača.”

Tog trenutka osetio sam da u meni raste iskren osećaj poštovanja prema Lenjinu, uprkos mojoj prethodnoj ubedjenosti da je on odgovoran za razaranje anarhističke organizacije u Moskvi, što je bio znak za uništenje sličnih organizacija u mnogim drugim gradovima. Osetio sam se posramljenim. Tražeći način da odgovorim Lenjinu, otvoreno sam mu rekao:

„Revolucija i njena dostignuća su dragi anarhokomunistima. U tom poštovanju oni su nalik drugim pravim revolucionarima.”

„Nemoj da nam pričaš,” oštro je odgovorio Lenjin, smejući se. „Poznajemo anarhiste dobro koliko i ti. U većini oni nemaju predstavu o sadašnjosti, ili se o njoj brinu vrlo malo. Ali sadašnjost je tako ozbiljna da je za revolucionare ne razmišljanje o njoj, ili ne postavljanje pozitivno i sa poštovanjem prema njoj, više nego sramno. Većina anarhista razmišlja i piše o budućnosti bez razumevanja sadašnjosti. To je ono što nas komuniste deli od vas.”

Sa tim rečima Lejin je ustao iz fotelje i počeo da šeta levo-desno.

„Da, da, anarhisti su jaki na idejama u vezi budućnosti, a što se tiče sadašnjosti, tu ne stoje sa obe noge na zemlji. Njihov stav je jadan i zbog njihovog fanatizma lišen sadržaja. Oni su bez stvarnih veza sa tom budućnošću o kojoj sanjaju.”

Sverdlov se zlobno nasmejao i okrenuvši se ka meni, rekao: „Ne možeš poreći da je izlaganje Vladimira Iliča razumno.”

Lenjin je požurio da doda: „Da li su anarhisti ikada priznali svoj nedostatak realizma za današnjicu? Zašto oni ni ne razmišljaju o tome?”

pored pruge. Ali oblast iza te linije i neposredna okolina železničkih čvorova su ostali bez branioca. Ofanziva revolucije je propala zbog kontra udara. Jedinice Crvene garde su jedva uspele da završe sa širenjem svojih proglašavanja u datim oblastima kada su kontrarevolucionarne snage prešle u ofanzivu i prisilile ih na povlačenje u njihovim oklopnim vozovima. U stvari, ljudi u selima nisu čak ni videli Crvenu gardu i zbog toga nisu mogli da je podrže.”

„Šta su revolucionarni propagatori radili po selima?” upitao je Lenjin. „Zar nisu pripremali ruralni proletarijat da obezbedi sveže trupe za Crvenu gardu koja prolazi kroz njihov komšiluk, ili da formiraju nove korpusne Crvene garde koji bi preuzeli ofanzivnu poziciju u odnosu na kontrarevoluciju?”

„Nemojte ih povlačiti. Revolucionarni propagatori su vrlo retki u selima i ne mogu učiniti mnogo. Ali svaki dan se u selima pojave stotine propagatora i tajnih pomagača kontrarevolucije. U mnogim oblastima previše je očekivati od revolucionarnih propagatora da stvore nove snage i da ih organizuju protiv kontrarevolucije. Ova vremena zahtevaju odlučne akcije svih revolucionara u svim oblastima života i radničke borbe. Ne uzimanje toga u obzir, naročito u Ukrajini, bi omogućilo kontrarevolucionarima koji potpomažu atamana, da razviju i konsoliduju svoju vlast.”

Sverdlov je gledao čas mene, čas Lenjina. Malo kasnije, Lenjin je rukama obuhvatio glavu i utonuo u misli. Potom je ustao i rekao: „Sve to što si rekao je za mene vredno žaljenja.”

Okrenuvši se Sverdlovu dodao je: „Reorganizujući Crvenu gardu u Crvenu armiju sledimo ispravan put ka pobedi proletarijata nad buržoazijom.”

„Da, da,” odgovorio je Sverdlov pun entuzijazma.

Sledeće što me je Lenjin pitao bilo je: „Kakav posao nameravaš da svršiš u Moskvi?”

Odgovorio sam da ne ostajem dugo. Saglasno sa odlukama konferencije partizanskih grupa održanoj u Tangarongu, trebalo je da se vratim u Ukrajinu početkom jula.

„Tajno?” upitao je Lenjin.

kraja aprila. Jednom kada su okupirale Ukrajinu, sile Osovine su pljačkale iz zemlje svu hranu i sirovine na koje su mogli da polože svoje ruke. Pošto im je Centrala rada više smetala nego pomagala, okupatorske snage su montirale prevrat vođen od aristokratskog zemljoposeda Pavela Skoropadskog, 29. aprila. Skoropadski se proglasio atamanom cele Ukrajine⁷. Ataman je predstavljao povratak feudalne reakcije zajedno sa razvijenim običajima i religijsko-istorijskim ceremonijama. Na selu su revolucionarni elementi bili oterani u ilegalu ili u inostranstvo.

Prvi susret

Došao sam do kapija Kremlja odlučan da vidim Lenjina i, ukoliko je to moguće, Sverdlova i da razgovaram sa njima. Pred vratima je sedeo vojnik. Pokazao sam mu dozvolu moskovskog sovjeta. Nakon što ju je pažljivo pročitao, napisao je propusnicu, pričvrstio je uz dozvolu i ja sam ušao u unutrašnjost Kremlja. Unutra je jedan latvijski strelac⁸ hodao gore-dole. Obišao sam ga i ušao na glavni ulaz gde sam se našao oči u oči sa još jednim stražarom. Pitao sam ga da mi pokaže zgradu u koju treba da idem. Od tada sam bio slobodan da idem unaokolo, da razgledam različite topove i datume na njima koji su išli i do pre vremena Petra Velikog, da stojim ispred Carevog Velikog zvona i ostalih znamenitosti, ili da udjem u bilo koju palatu.

Skrenuo sam levo, ušao u jednu od tih palata (zaboravio sam nje-no ime) i stepenicama se popeo na treći sprat. Zatim sam išao dugim, praznim hodnikom gde su se nalazili samo natpisi na vratima: „Centralni komitet partije” ili „Biblioteka”. Pošto mi nije trebalo ni

⁷ „Ataman”, u slobodnom prevodu znači poglavica, je bila titula ukrajinskih kozaka u XVII i XVIII veku.

⁸ Latvijski strelci, njih 17.000, su bili jedan od osnova rane boljševičke vlasti. Učestvovali su u prvoj invaziji boljševika na Ukrajinu, januara 1918. Džon Erikson „The Origins of the Red Army” u izdanju Richarda Pajpa „Revolutionary Russia”.

jedno ni drugo, nastavio sam svojim putem ne znajući ni da li ima nekoga iza tih vrata.

Neka vrata nisu imala natpis pa sam se vratio, stao ispred onih na kojima je pisalo „Centralni komitet partije” i pokucao.

„Slobodno”, odgovorio mi je glas. U kancelariji su sedela tri čoveka u potpunoj tišini. Učinilo mi se da među njima prepoznajem Zagorskog koga sam video dva ili tri dana ranije u jednom od klubova boljševičke partije. Pitao sam te ljude gde mogu da nadjem kancelariju Centralnog izvršnog komiteta (CIK).

Jedan od te trojice (Bukarin, ukoliko ne grešim) je ustao i uzeo tašnu pod ruku. Obračajući se kolegama dovoljno glasno da i ja mogu da ga čujem rekao je: „Idem. Pokazaću ovom drugu kancelariju CIK-a,” pokazujući bradom na mene i polazeći prema vratima. Zahvalio sam se prisutnima i otišao za onim za koga sam verovao da je Bukarin. U hodniku je bilo tiho kao u grobu.

Moj vodič me je upitao odakle sam.

„Iz Ukrajine,” odgovorio sam. Zatim mi je postavio nekoliko pitanja o teroru koji je besneo u Ukrajini i želeo je da zna kako sam došao do Moskve. Kada smo došli do stepenica prekinuli smo konverzaciju. Najzad mi je moj slučajni vodič pokazao vrata desno od ulaza u hodnik, gde sam, po njemu, mogao dobiti informaciju koja mi treba. Nakon što mi je pružio ruku, sišao je niz stepenice i napustio zgradu.

Došao sam do vrata, zakucao i ušao. Devojka unutra me je upitala šta želim.

„Želeo bih da vidim predsednika Izvršnog komiteta sovjetskih radnika, seljaka, vojnika i kozačkih predstavnika, druga Sverdlova,” odgovorio sam.

Bez i jedne reči devojka je sela za sto, uzela moju dozvolu i propusnicu, pročitala ih, prepisala neke podatke i napisala novu propusnicu na kojoj je bio broj kancelarije u koju treba da idem.

U kancelariji u koju me je devojka poslala našao sam sekretara CIK-a, krupnog čoveka, dobro uhranjenog ali sa umornim crtama

žio Lenjin i njegova partija, i u ime čega su poslani iz Petrovgrada i ostalih velikih, udaljenih gradova Rusije. Sećam se Lenjinovog uzbuđenja, uzbuđenja čoveka koji se vatreno bori protiv društvenog poretka koji mrzi i koji želi da uništi, kada sam mu rekao:

„Otkako sam uzeo učešće u razoružavanju kozaka koji se povlače sa nemačkog fronta, krajem decembra 1917. i početkom 1918, veoma dobro sam informisan o „revolucionarnoj hrabrosti” Crvene garde i naročito njenih vođa¹⁶. I čini mi se, družu Lenjine, da, bazirajući se na informacijama iz druge i treće ruke, preuveličavaš njihovu ulogu.”

„Kako to? Ti se ne slažeš?”

„Crvena garda je pokazala revolucionarni duh i hrabrost, ali ne na način koji ti opisuješ. Borba Crvene garde protiv hajdamaka¹⁷ Centrale rada i, naročito, protiv nemačke sile, imala je trenutke kada su revolucionarni duh i hrabrost, kao i akcije Crvene garde i njenih vođa, bili razotkriveni kao vrlo slabi. Svakako, u većini slučajeva to se može pripisati činjenici da su odredili Crvene garde osnovani na brzinu i da su izvodili operacije protiv neprijatelja na način različit od onoga koji su koristile partizanske grupe i regularne jedinice.

Moraš znati da je Crvena garda, zavisno od broja vojnika, izvodila napade na neprijatelja krećući se duž pruge. Ali teritorije deset ili petnaest milja od pruga nisu bile osvojene. Branioci revolucije ili kontrarevolucije su mogli u njima da se kreću slobodno. Zbog toga nije bilo iznenađenja u tim napadima. Crvena garda je organizovala front sa koga je kretala u napad, samo pored gradova koji su bili

¹⁶ Događaj o kome Mahno priča se odigrao kada je Centrale rada dozvolila da kroz Ukrajinu prođe nekoliko vozova sa kozacima pri njihovom povratku sa nemačkog fronta kući u donski basen, gde je počeo anti-boljševički ustanak. Mahnovi partizani anarhisti su saradivali sa lokalnim boljševicima u svajanju željeznichkog mosta preko Dnjepra, kao i u razoružavanju kozaka. Palij, „Anarchism of Nestor Mahno”, strane 83-84.

¹⁷ Pravi hajdamaci su bili ukrajinski pobunjenici XVIII veka, koji su ustali protiv ruskog cara i poljskog kralja. Ime su oživelili nacionalisti Centrale rada.

„Misliš li da je takav način tumačenja ispravan?” upitao me je Lenjin.

„Da”, odgovorio sam mu.

„Znači, seljaci tvog regiona su zaraženi anarhizmom!”

„Da li je to loše?”

„Nisam tako mislio. Na protiv, oduševljeni smo, jer to će značiti pobjedu komunizma nad kapitalizmom,” odgovorio je Lenjin, dodajući još: „Ali, sumnjam da je taj fenomen spontan. On je rezultat anarhističke propagande i neće opstati. Čak sam i sklon verovanju da je taj revolucionarni entuzijazam, srušen trijumfom kontrarevolucije pre nego što je imao šansu da izrodi organizaciju, već nestao.”

Izneo sam Lenjinu da politički vođa ne bi trebao da bude pesimista ili skeptik.

„Dakle, sudeći po tebi,” upao je Sverdlov, „trebalo bi da ohrabrimo te anarhističke tendencije u životu seljačkih masa?”

„Oh, vaša partija ih neće ohrabriti,” odgovorio sam.

Lenjin je iskoristio šansu.

„A zašto bi smo ih ohrabrali? Da zavadimo revolucionarnu snagu proletarijata, da utremo put kontrarevoluciji i da uništimo sebe zajedno sa proletarijatom?”

Nisam se mogao uzdržati i postao sam prilično uznemiren. Izneo sam Lenjinu da anarhizam i anarhisti nemaju ništa zajedničko sa kontrarevolucijom i da ne vode proletarijat u tom pravcu.

„Da li sam to rekao?” upitao me je Lenjin i dodao, „Pokušao sam da kažem da anarhisti, u nedostatku masovne organizacije, nisu u poziciji da organizuju proletarijat i siromašne seljake. Sledstveno tome, oni nisu u poziciji da se dignu u odbranu, u najširem smislu te reči, onoga što smo mi postigli i što nam je tako drago.”

Razgovor je prešao na druga pitanja koja je Lenjin postavio. Na jedno od njih, pitanje „Jedinice Crvene garde i revolucionarna hrabrost kojom brane naša zajednička dostignuća,” Lenjin me je naterao da odgovaram što opširnije mogu. Očigledno, pitanje ga je brinulo ili ga je podsećalo na to što su formacije Crvene garde nedavno postigle u Ukrajini, tobože ostajući nepristrasne kao što im je nalo-

lica. Zatražio je moje papire pa sam mu ih dao. Bili su mu interesantni pa je počeo da mi postavlja pitanja.

„Dakle, družo, ti si sa juga Rusije?”

„Da. Iz Ukrajine.”

„Već si bio predsednik Komiteta za odbranu revolucije u doba Karenskog?”⁹

„Da.”

„Znači ti si revolucionarni socijalista?” (to jest, član partije revolucionarnih socijalista).

„Ne!”

„Koje veze imaš, ili si imao, sa Komunističkom partijom u tvojoj oblasti?”

„Lično poznajem nekoliko militanata boljševičke partije,” odgovorio sam. Naveo sam ime predsednika Revolucionarnog komiteta Aleksandrovskeg, druga Mihaileviča i nekih drugih militanata iz Jekatarinoslavskog.

Sekretar je čutao jedan trenutak, a zatim me pitao o mentalitetu seljaka sa „juga Rusije,” o njihovom ponašanju prema nemačkim trupama i o vojnicima Centrale rada, o njihovim stavovima prema vlasti sovjeta, itd.

Dao sam mu kratke odgovore koji su ga očigledno zadovoljili, mada sam ja žalio što ne mogu da mu odgovorim opširnije.

Na kraju, telefonirao je nekome i uputio me da idem u kancelariju predsednika CIK-a, druga Sverdlova.

Moj razgovor sa Sverdlovim

Slušajući priče koje su širili kontrarevolucionari, pa čak i moji prijatelji koji su bili protiv politike Lenjina, Sverdlova i Trockog,

⁹ Taj komitet je bio uspostavljen u Golaja Polju, septembra 1917, kao odgovor na desničarski pokušaj prevrata generala Kornilova. Komitet je sprovodio revolucionarnu eksproprijaciju u oblasti Golaja Polja. Palij u „Anarchism of Nestor Makhno”, strana 71.

mislio sam da je nemoguće doći do tih bogova na zemlji. Oni su bili, tobože, okruženi korpusima telohranitelja čiji šef nije puštao ni jednog posetioca.

Sada, praćen sekretarom CIK-a, uvideo sam da su te priče apsurdne. Vrata je otvorio Sverdlov lično sa prijatnim osmehom, šireći prijaznost, uzeo me pod ruku i odveo do fotelje. Sekretar CIK-a se vratio u svoju kancelariju.

Drug Sverdlov je izgledao čak srećnije nego njegov sekretar. Takođe, izgledao je više zainteresovan za ono što se dešava u Ukrajini poslednjih dva ili tri meseca. Otvoreno mi je rekao:

„Dakle, druže, dolaziš sa namučenog juga. Koju si funkciju obavljao tamo?”

„Funkciju u kojoj su angažovane široke mase revolucionarnih radnika Ukrajine. Ti radnici su, uzimajući aktivan udeo u Revoluciji, krenuli u svoje totalno oslobađanje. U njihovim redovima sam bio, ukoliko mogu tako da kažem, uvek prvi. Danas, zbog propasti revolucionarnog ukrajinskog fronta, privremeno sam nastanjen u Moskvi.”

„Šta kažeš druže?” uzviknuo je Sverdlov, prekinuvši me. „Seljaci sa juga su većinom kulaci ili partizani Centrale rada.”

Nasmejao sam se i kratko ali jezgrovito mu opisao akcije seljaka organizovane od strane anarhista u oblasti Golaja Polja protiv austrougarskih okupacionih trupa i vojnika Centrale rada.

Očigledno nesiguran, drug Sverdlov je ipak nastavio:

„Zašto onda nisu pomogli našim jedinicama Crvene garde? Sudeći po našim informacijama seljaci sa juga su zatrovani ekstremnim ukrajinskim šovinizmom i svuda sa entuzijazmom kao oslobodioci dočekuju nemačke trupe i snage Centrale rada.”

Oštro sam počeo da pobijam Sverdlovove informacije o borbi u Ukrajini. Priznao sam mu da sam organizator i šef nekoliko bataljona seljaka dobrovoljaca koji su vodili revolucionarnu borbu protiv Nemaca i Centrale rada. Uverio sam ga da bi seljaci mogli iz svojih redova da regrutuju moćnu armiju za borbu protiv tih neprijatelja, ali da ne uvidjaju jasno svrhu revolucionarnog rata. Jedinice Crve-

vi bratske odnose sa drugovima iz bivše moskovske organizacije anarhokomunista.

Moj razgovor sa Lenjinom

Sledećeg dana, u jedan sat, ponovo sam došao u Kremlj, gde sam našao druga Sverdlova. Odmah me je odveo do Lenjina. Potonji me je dočekaao prijateljski raspoložen. Zagrljio me je, nežno tapšao po ramenu rukom, i odveo do fotelje. Nakon što je zamolio Sverdlova da sedne u drugu, otišao je do sekretarice i rekao joj: „Molim te, ne uznemiravaj nas do dva sata.” Tada je seo prekoputa mene i počeo da postavlja pitanja.

Njegovo prvo pitanje je bilo: „Iz koje si oblasti?” Potom: „Kako su seljaci tvoje oblasti shvatili slogan SVA VLAST SOVJETIMA U SELIMA i kakva je bila reakcija neprijatelja na njega — naročito Centrale rada?” I na kraju: „Da li se seljaci tvoje oblasti bune, i zbog čega taj revolt seljaka ne preraste u opšti ustanak u saradnji sa akcijama Crvene garde, koja brani dostignuća naše Revolucije sa tako mnogo hrabrosti?”

Na sva ta pitanja sam dao kratke odgovore. Osobenim talentom, Lenjin je nastojao da postavi pitanja na taj način da odgovaram tačku po tačku. Na primer, pitanje: „Kako su seljaci tvoje oblasti shvatili slogan SVA VLAST SOVJETIMA U SELIMA?”, Lenjin je postavljao tri puta. Bio je zbunjen mojim odgovorom:

„Seljaci razumeju taj slogan na svoj način. Sudeći po njihovom tumačenju, sva vlast, u svim oblastima života, mora biti izjednačena sa svesnošću i voljom radnog naroda. Seljaci razumeju da sovjeti radnika i seljaka sela, zemlje i okruga, nisu ni manje ni više nego sredstvo revolucionarne organizacije i ekonomskog samoupravljanja radnog naroda u brobi protiv buržoazije i njenih lakeja, desnih socijalista i njihove koalicione vlade.”¹⁵

¹⁵ Mahno govori o Centrali rada kojom su upravljali članovi nekoliko ukrajinskih socijalističkih partija.

formacije o seljacima sa juga Rusije i njihovim stavovima prema nemačkim okupacionim snagama. Potom je direktno pitao Lenjina kada može da me vidi.

Momenat kasnije, Sverdlov je prekinuo i napisao dozvolu da se vratim sledeći dan. Dajući mi je, rekao je:

„Sutra, u jedan sat posle podne, dodji direktno ovamo. Zajedno ćemo ići u kancelariju druga Lenjina... Mogu li da računam na tebe?”

„Računaj na mene,” odgovorio sam. „Ali, mogu li dobiti dokument od sekretarijata Centralnog komiteta koji će ovlastiti moskovski Sovjet da mi da privremeni i besplatan smeštaj? Drugačije, biću primoran da spavam na klupi u parku.”

„Sredićemo sve sutra,” odgovorio je Sverdlov. Pozdravio sam se sa njim, krenuo iz Careve palate ka kapijama Kremlja, ponovo prošao pored latvijskog stražara i reda topova i djuladi različitog kalibra, bacivši brz pogled na carev Veliki top. Do sutra...

Nisam se vratio u stan seljačke sekcije Kongreda sovjeta, čiji je šef bio Burcev, drug sa robije druga Aršinova¹⁴. Burcev je obezbedio smeštaj za mnoge drugove, uključujući i Aršinova, koji su postepeno postajali teret za njega. Umesto toga otišao sam da vidim šefa Centra sindikata, koji je takodje bio u zatvoru sa Aršinovim. Ali ne našavši ga spremnog da me primi, otišao sam da vidim anarhistu Maslova, koji je bio proglašen, kako oni kažu, „ludim”.

Poznajući druga Maslova još od nadničjenja na teškim poslovima, obavestio sam ga da ću se, pošto nemam prenoćište, preseliti kod njega.

Drug Maslov nije imao ništa protiv pa sam ostao sa njim. Čak je Maslov pokazao naročitu gostoljubivost uprkos mom kritikovanju njegovog čudnog individualizma koji ga je sprečio da usposta-

bile anarhosindikalisti i anarhokomunisti. Obe frakcije su crple inspiraciju iz dela Bakunjina i Kropotkina. Avrich, „The Russian Anarchists”.

¹⁴ Petar Aršinov, robijao u zatvoru Batjurki, imao je veliki uticaj na Mahnoa. Pridružio se Mahnou u Ukrajini 1919, a kasnije je pisao standardna anarhistička objašnjenja mahnovštine.

ne garde su se boreći se iz svojih oklopnih vozova, držale blizu pruga. Povlačili su se ne brinući čak ni za svoje vojnike, ostavljajući ih iza sebe desetinama kilometara, zavisno od toga koliko neprijatelj napreduje. Te jedinice, žalio sam se, nisu zadobile poverenje kod seljaka koji su, izolovani u svojim selima i bez oružja, bili prepušteni na milost dželatima Revolucije. U stvari, oklopni vozovi Crvene garde nisu ni pokušavali da pošalju odrede u sela pored pruge. Nisu ni davali oružje seljacima, niti ih ohrabrivali na pobunu, da pristupe borbi protiv neprijatelja Revolucije.

Sverdlov je slušao pažljivo, s vremena na vreme uzvikujući „Da li je to moguće?” Naveo sam nekoliko jedinica Crvene garde koje su pripadale grupama Bogdanovog, Svirkog, Sablina i drugih. Postajući odredjeniji, izneo sam da Crvena garda ne može postići poverenje medju seljačkim masama, sve dok je koncentrisana na odbranu pruga oklopnim vozovima, koji su im omogućavali brzu ofanzivu, ali češće i povlačenje. Pa ipak su te mase uvidele u Revoluciji način da se oslobode svojih ugnjetača — ne samo velikih zemljoposjednika i bogatih kulaka, već i njihovih lakeja, državnih službenika sa njihovom političkom i administrativnom vlašću. Na taj način su seljaci bili spremni za odbranu od masakra i opšteg uništenja koje im je pretilo od pruskih Junkersa¹⁰ kao i snaga atamana.

„Da,” rekao je Sverdlov. „Mislim da si u pravu što se tiče Crvene garde... ali, još ih nismo reorganizovali u Crvenu armiju koja se upravo osniva¹¹. Ukoliko su seljaci sa juga naoružani revolucionarnim duhom kao što to ti opisuješ, ima šanse da Nemci budu

¹⁰ „Pruski junkersi” — zemljoposjednici aristokrate koji su činili većnu medju oficirima nemačke armije. Savez izmedju ukrajinskih zemljoposjednika sa Skoropadskim i nemačkim oficirima je bila prirodna.

¹¹ Crvena garda, prva vojna snaga boljševičkog režima, bila je prevaziđena i zamenjena Crvenom armijom u proleće 1918. Crvenu gardu su činili dobrovoljci i odabrani oficiri. Crvena armija je bila zasnovana na regrutovanju i kontroli odozgo. Obavezan vojni rok za rusku radničku klasu je uveden 29. maja 1918, a prva divizija Crvene armije je razvijena u vreme Mahnove posete Kremlju. Erikson, kao i gore.

očišćeni i da ataman uskoro padne u prašinu. Tada će vlast sovjeta trijumfovati u Ukrajini, kao i drugde.”

„To će zavisiti od ilegalnog pokreta koji je organizovan u Ukrajini. Lično, smatram taj pokret potrebnijim nego ikada. Ukoliko mu se obezbedi militantni oblik, on će inicirati otvorenu pobunu u gradovima i selima, a protiv Nemaca i atamana. Bez ustanka suštinski revolucionarnog karaktera u samoj Ukrajini, Nemci i Austrijanci neće biti prisiljeni da napuste zemlju i neće biti moguće zaplašiti atamana i njegove pomagače kako bi pobjegli sa svojim zaštitnicima. Ne zaboravi da je zbog ugovora u Brest-Litovskom i političkih odnosa sa stranim silama na koje naša revolucija mora da računa, ofanziva Crvene armije u ovom trenutku nezamisliva¹².”

Dok sam iznosio svoje mišljenje, drug Sverdlov je beležio.

„U tom slučaju u potpunosti delim tvoje mišljenje,” rekao je. „Ali, šta si ti? Komunisti ili levi revolucionarni socijalista? Da si Ukrajinac mogu reći po jeziku koji govoriš, ali kojoj od te dve partije pripadaš, to ne mogu da odredim.”

To pitanje, iako nije došlo kao iznenađenje (sekretar CIK-a mi ga je već postavio), stavilo me je u neugledan položaj. Šta sam mogao? Da otvoreno kažem Sverdlovu da sam anarhokomunisti, drug i prijatelj onih koje je njegova partija i njen državni sistem uništila dva meseca ranije u Moskvi i u drugim gradovima, ili da se sakrijem pod drugom zastavom?

Bio sam zbunjen i Sverdlov je to primetio. Nisam želeo da iznesem na videlo moj koncept socijalne revolucije i moje političke stavove u sred našeg razgovora. Pretvarati se, bilo je jednako odvratno. Zbog toga sam, nakon par sekundi razmišljanja rekao Sverdlovu:

„Zašto si zainteresovan za moje političko opredeljenje? Papiri pokazuju ko sam, odakle sam i koju sam ulogu imao u određenoj oblasti, organizujući radnike iz grada i iz sela, kao i partizanske

¹² Boljševička Rusija je zvanično bila u miru sa Nemačkom i Austrougarskom. Boljševička invazija Ukrajine bi, takodje, mogla da inicira intervenciju Francuske i Velike Britanije.

grupe i bataljone dobrovoljaca koji se bore protiv kontrarevolucije koja divlja u Ukrajini. Zar ti to nije dovoljno?”

Drug Sverdlov se izvinio i zamolio me da ne dovodim u pitanje njegove namere kao revolucionara ili da ne posumnjam da je izgubio poverenje u mene. Njegovo izvinjenje je izgledalo tako iskreno pa sam nesmotreno, bez daljeg oklevanja, izjavio da sam anarhokomunisti Bakunjinovo-Kropotkinovog tipa¹³.

„Kakav si ti anarhokomunisti družo, kada zagovaraš organizovanje radnika i upravljanje njima u borbi protiv kapitalističke vlasti?”, zapitao je Sverdlov sa razoružavajućim osmehom.

Na njegovo čudjenje, odgovorio sam predsedniku CIK-a:

„Anarhizam je ideologija koja je previše realistična da bi razumela savremeni svet i stvarne događaje. Uloga njenih sledbenika u tim događajima je zasnovana na jasnom razumevanju cilja koji treba postići i sredstva koje treba biti upotrebljeno da bi se dostigao...”

„Nemam prigovor na to, ali ti ni najmanje ne ličiš na one moskovske anarhiste koji su se bili smestili u ulici Malaja Dimitrovska,” rekao mi je Sverdlov. Želeo je da proširi tu temu ali sam ga prekinuo:

„Razbijanje anarhista u ulici Malaja Dimitrovska od strane vaše partije je tragedija koja se ne sme ponoviti u budućnosti, a u interesu revolucije...”

Sverdlov je promrmljao nešto u bradu, ustao sa stolice, došao do mene, stavio mi ruke na ramena i rekao:

„Vidim da si vrlo dobro informisan o onome što se pročulo od našeg povlačenja iz Ukrajine, i naročito o stvarnim osećanjima seljaka. Ilich, naš drug Lenjin, bi sigurno bio oduševljen da te čuje. Da li bi želeo da mu telefoniram?”

Odgovorio sam da nemam još mnogo toga da dodam u razgovoru sa drugom Lenjinom, ali Sverdlov je već bio na telefonu, obaveštavajući Lenjina da ima jednog druga koji ima veoma važne in-

¹³ Anarhisti u Rusiji su bili podeljeni u različite frakcije. Glavne grupe su